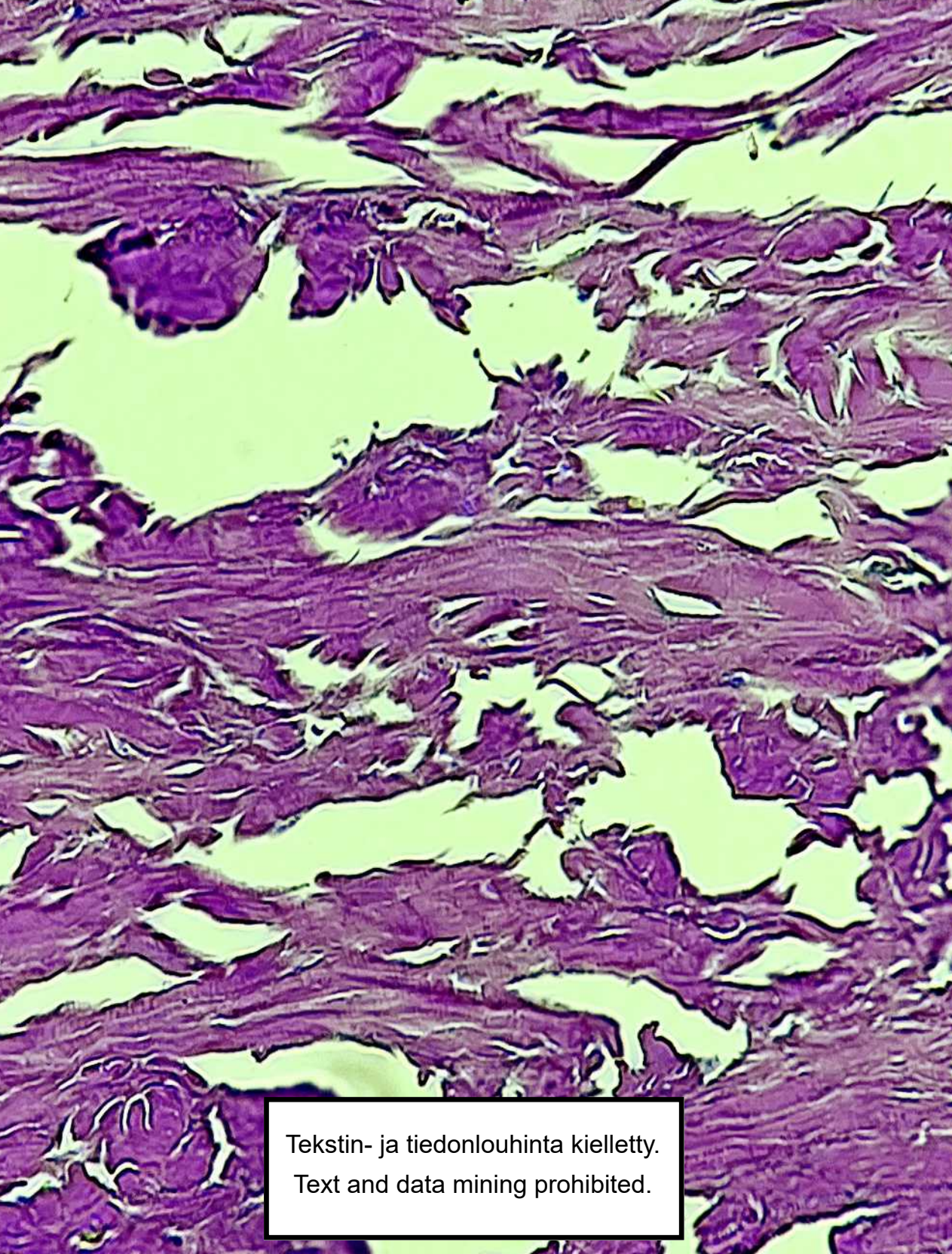
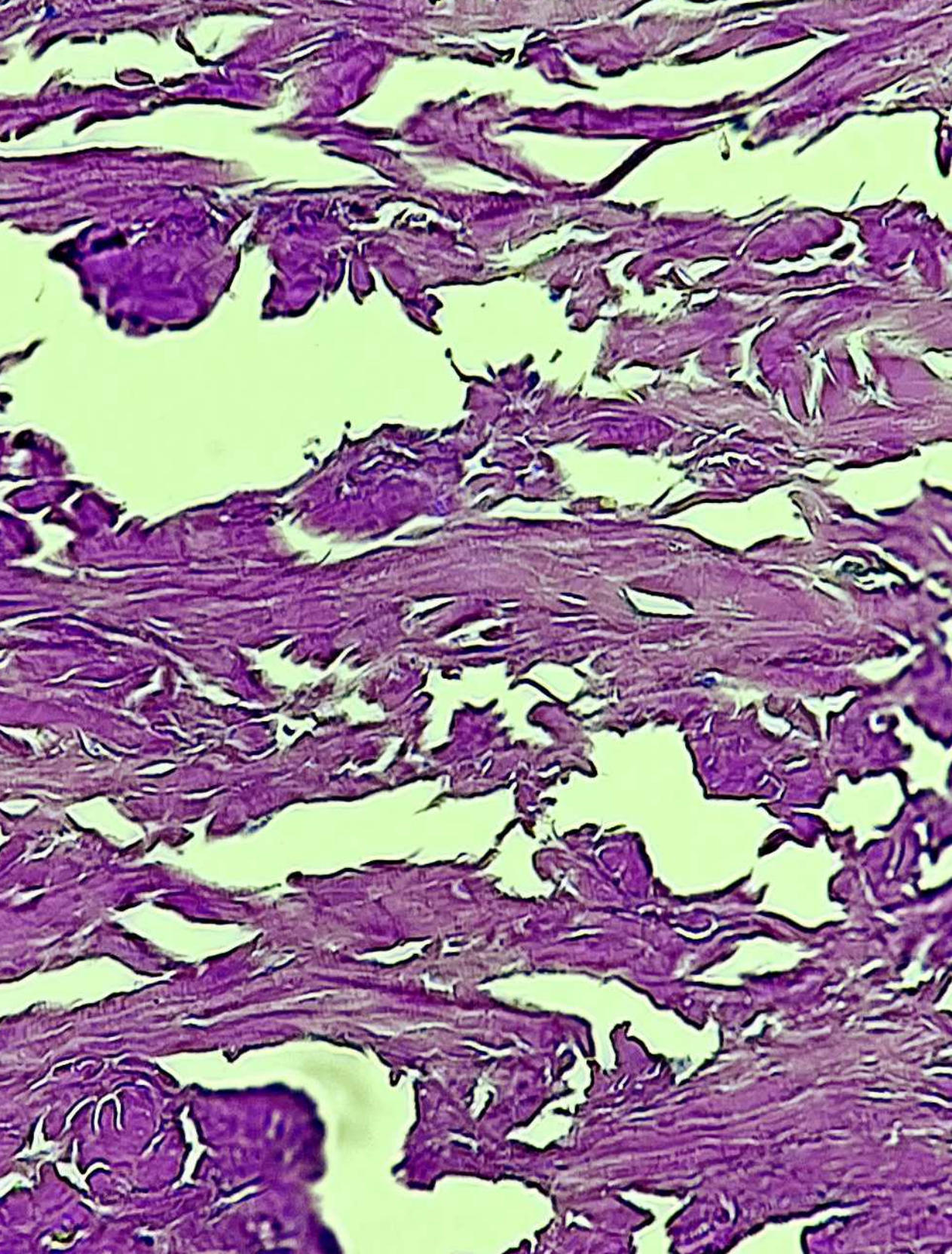

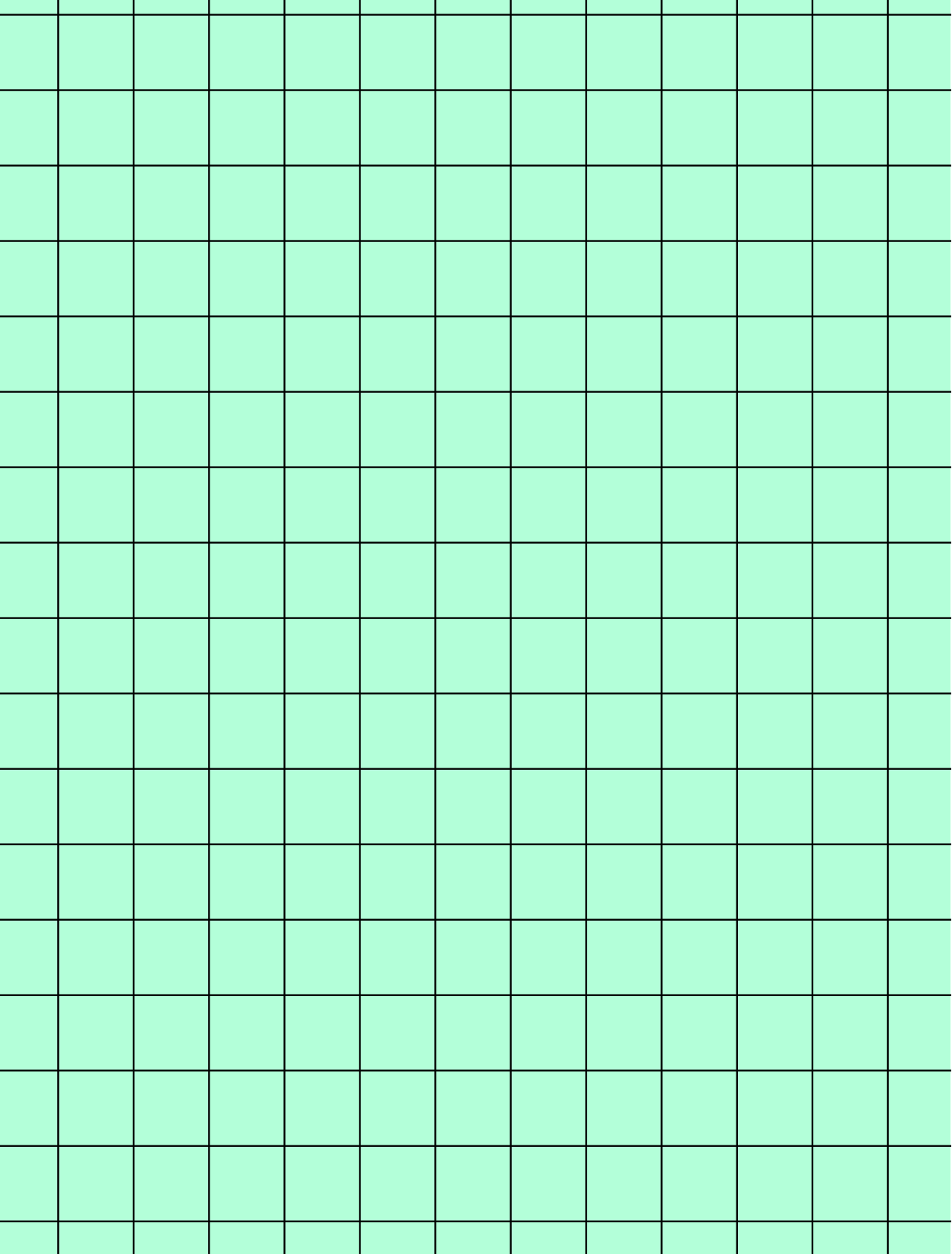

Tekstin- ja tiedonlouhinta kielletty.
Text and data mining prohibited.

Kolmekymmentä vuotta sitten varastin
eräissä tylsissä juhlissa kirjahyllystä kirjan:
Kotkan lento Pohjoisnapaa kohti: Andréen Pohjoisnaparetkikunta 1897.
Koko tämä tarina alkoi siitä.

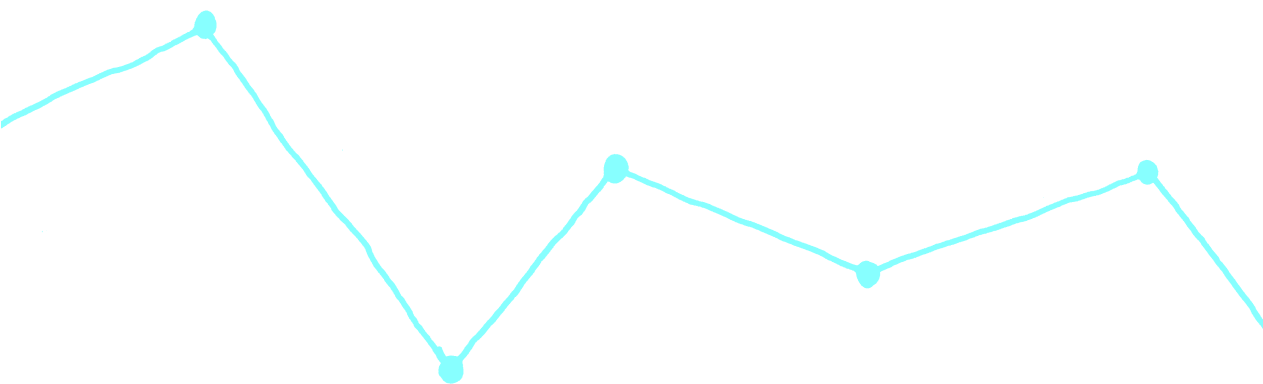
Kymmenen vuotta sitten kirjoitin teoksen nimeltä
Naparetki. Minun rakkaustarinani.
Luulin, että lopettaisin siihen. Mutta en lopettanutkaan.

Bea Uusma

Valkosaari.

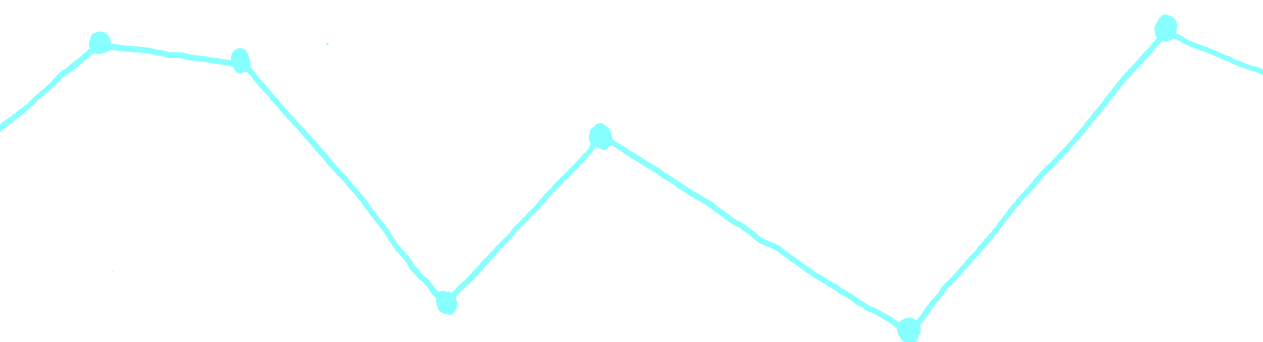
Suomentanut Antti Immonen

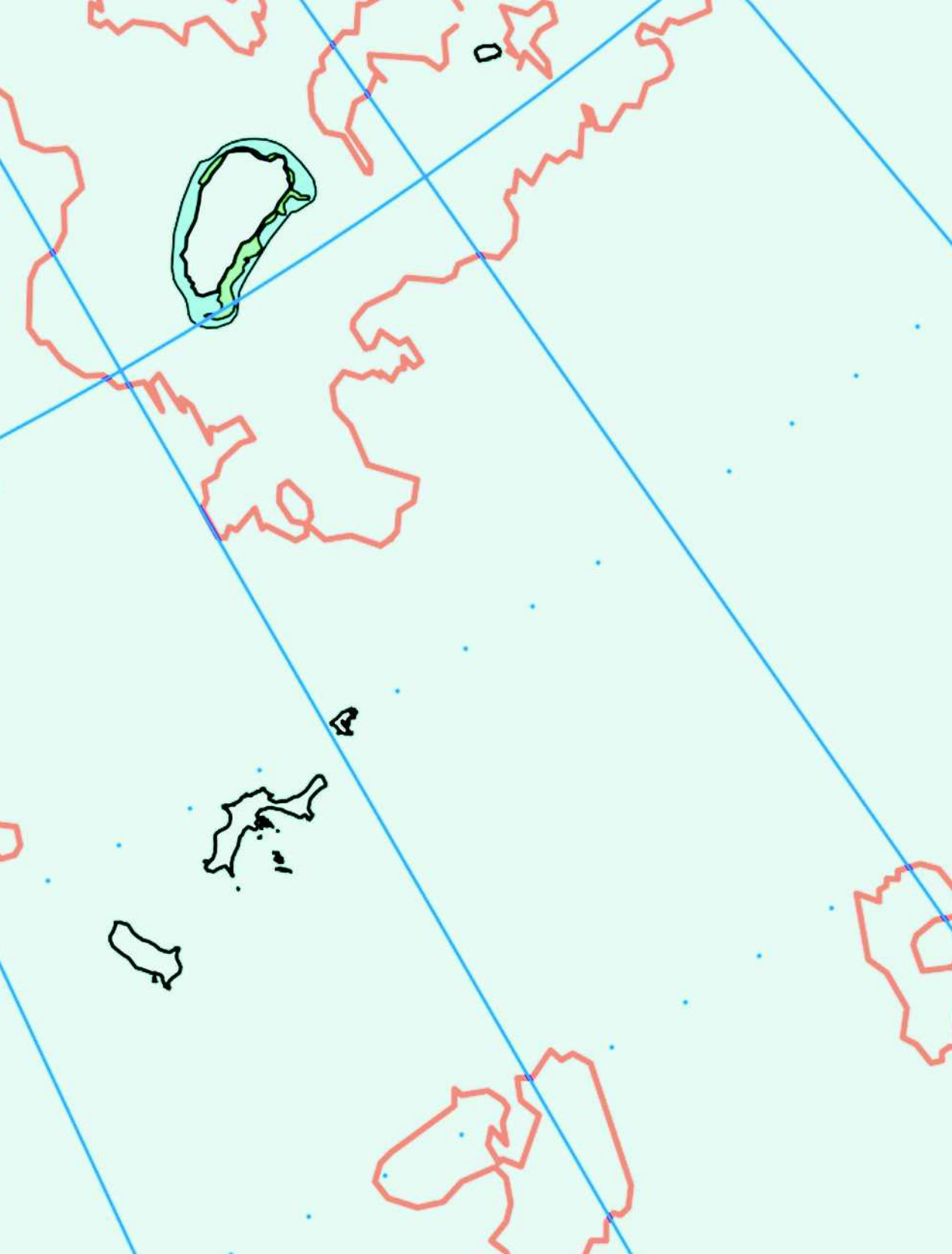

LIKE

Sisällys

6	Viides yritys.
14	Arvoitus.
25	Luut.
43	Kotiin aamulla klo 7. ⁵ .
58	Ratkaisu: jääkarhu.
62	Viimeinen päiväkirja.
103	Kivääri.
126	Jäätikkö.
134	Tuhka.
159	Lumisokeus.
164	Kaksi valokuvaa vuodelta 1930.
168	Väärä saari.
179	Aikamatka.
190	Onko se verta?
206	Kyllä.
215	Retkikunnan lokikirja.
254	Ei.
271	Mitä tiedän tähän mennessä. Raportti.
290	Lähteet.

Vides yriitys.

**SEILAA KUMIVENEELLÄ
JÄÄKYLÄN, TUMMAN-
VIHREÄN MEREN YLI.**

Meillä on laskettelulasit päässä, sillä lunta sataa vaakasuoraan päin näköä, vaikka elokuu on vasta loppuillaan. Vedenpitävä laukkuni on kumiveneen lattialla, ja sen sisältö on pakattu täydelliseen järjestykseen kaikkia aikomiani toimia varten. Minulla olisi perille päästyäni kovin vähän aikaa. Olen tehnyt kymmenen päivää matkaa Huippuvuorten ympäri matkustajalaivalla, jonka ei ollut tarkoitus lainkaan poiketa reitillään Valkosaarelle, mutta olen onnistunut tekemään sopimuksen kapteenin kanssa: olen luennoinut Andrée-retkikunnasta laivalla oleville turisteille. Kiitokseksi avustani kapteeni on tehnyt koukkauksen reitiltä kohti Valkosaarta, jotta minä voin nousta siellä maihin. Olen säästänyt rahaa kahden vuoden ajan. Tämä on jo viides yritykseni, mutta tällä kertaa minulla on ollut onni myötä. Vesi on ollut sulaa koko ajan suunnatessamme kohti Valkosaarta.

Siitä lähtien, kun lähdimme viikko sitten satamasta, olen harjoitellut hytissäni vaihe vaiheelta sitä, miten toimin paikan päällä. Siellä minulla on enintään kaksi tuntia aikaa ennen kuin alus jatkaa taas matkaansa. Jalkojeni juuressa lojuvassa laukussa on muovipusseihin pakatut, vuonna 1930 otetut valokuvat leiripaikasta sekä kamera ja jalusta. Olen myös hankkinut itselleni erikoisvalmisteisen kahdeksankymmenen metrin pituisen mittanauhan. Aion selvittää, miten retkikunnan reet sijaitsivat leirissä toisiinsa nähden. Ja aion ottaa uusia valokuvia, joiden kuvakulma on täsmälleen sama kuin vanhoissa, ja mitata rekien etäisyydet toisistaan hiekkarannalla.

Sillä aikaa, kun turistit syövät vasikanlihamedaljonkeja ja perunagratiinia aluksen ruokalassa, minä ja jääkarhivahti pukeudumme kelluntahaalareihin ja kapuamme mustaan kumiveneeseen. Veneenkuljettaja taituroi korkeassa aallokossa. Meitä on kolme, ajamme kumiveneellä monen tuhannen metrin syvyisen veden pinnalla, olemme yksin Jäämerellä. Aallot pärskyvät päällemme

joka suunnasta. Tunnen suolan maun huulillani. Kymmenen minuutin kuluttua käteni hanskojen sisällä ovat läpimärät, mutta hädin tuskin edes huomaa sitä, koska olen lopultakin täällä. Jälleen.

Lähestyessämme rantaa otan esiin kiikarini. Ensin luulen, että linssihin on kertynyt lunta, koska kaikki näyttää kovin utuiselta, mutta sitten ymmärrän, että näenkin linssin läpi Valkosaaren. *Lunta on varmaankin satanut viikko-kausia.* Koko leiripaikka on kadonnut paksun lumivaipan alle. Siinä kohdassa, missä yleensä on neljän metrin korkuinen kallio, onkin nyt vain aavistuksenomainen kohouma lumessa. Kaikki näkökentässäni on harmaanvalkeaa. Niin ranta, taivas kuin kukkulan päällä heikosti sumun läpi erottuva jääkarhu.

Viides yritykseni. Ei onnistunut tälläkään kertaa. On hengenvaarallista nousta maihin sumun ja jääkarhujen sekaan. Kumiveneen kuljettaja tekee suuren kaarroksen palatakseen alukselle. *Odota, huudan, aja takaisin!* Hän kääntää kokan uudelleen kohti saarta, ja minä hyppään kiireesti rannalle. Painan saappaani syvään lumeen, mihin jää kaksi selkeää vierekkäistä jalanjälkeä. Paikkaan, jossa kenenkään ihmisen ei kuuluisi olla. Seison Valkosaarella kymmenen sekunnin ajan. Noukin vesirajasta kiven ja hyppään takaisin kumiveneeseen. Sitten käännyn katsomaan viimeisen kerran rantaa, jossa lumimyräkkä on jo alkanut hävittää jalanjälkiä näkyvistä. Kumiveneen kuljettaja vääntää kahvasta lisää kaasua. Takaisin alukselle, takaisin Huippuvuorille, takaisin kotiin.

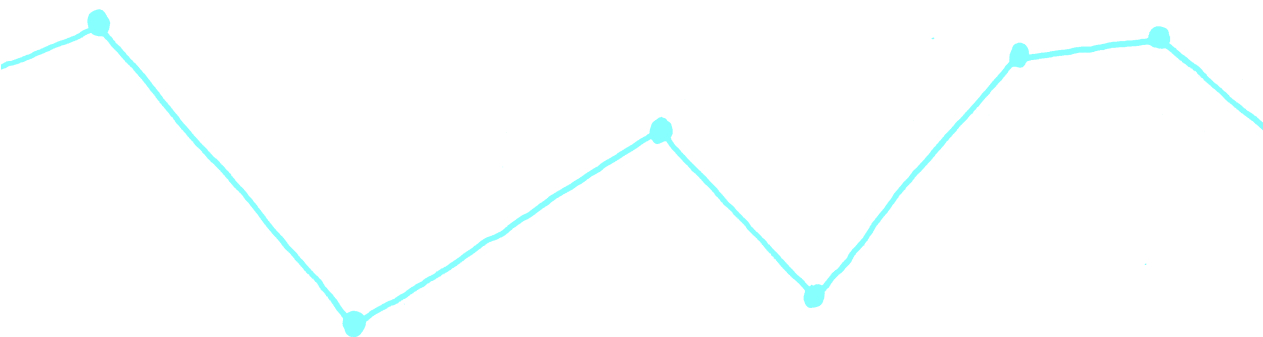
Sain mukaani kiven, siinä kaikki. Se vaati kahden vuoden säästöni. Kallis kivi.

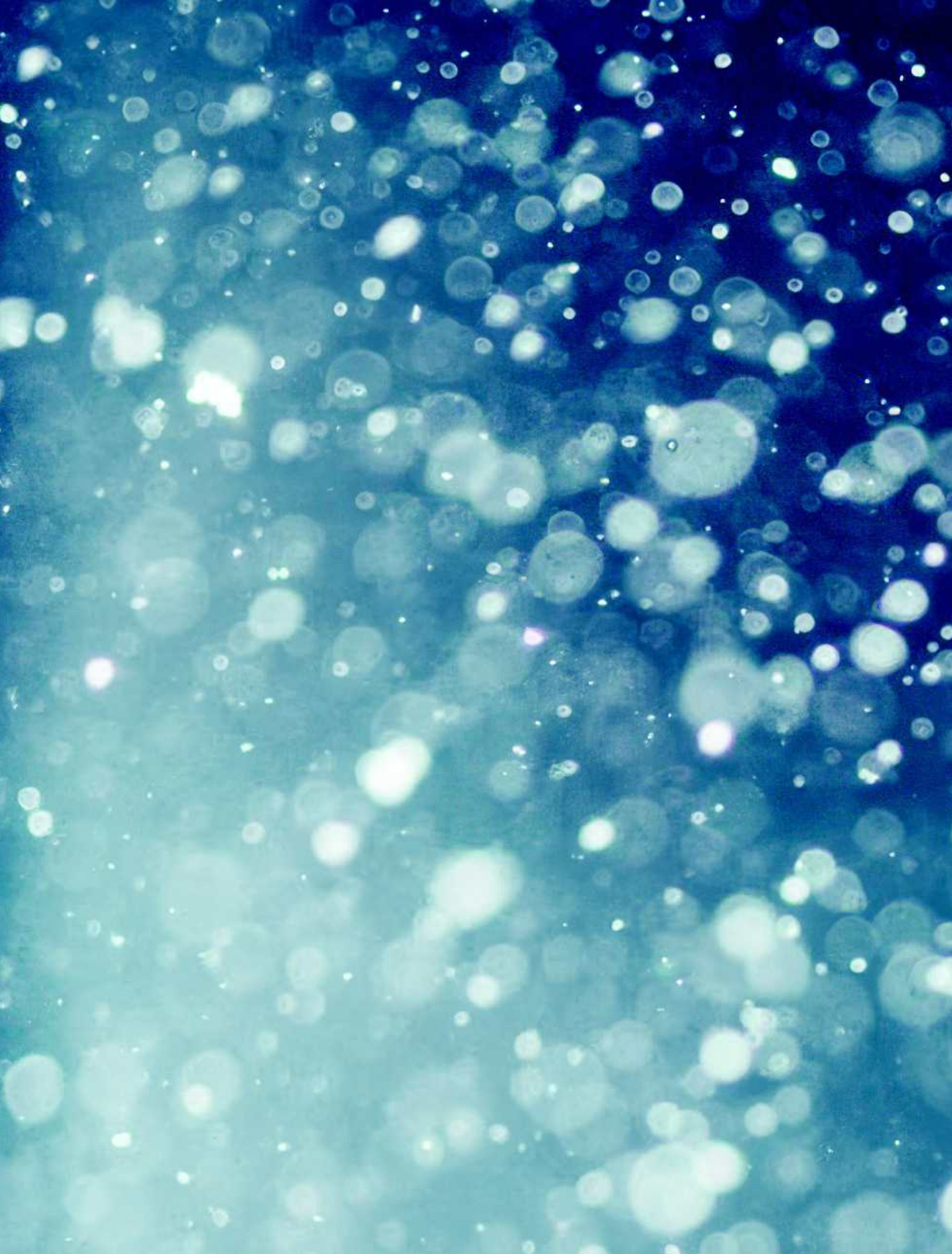

Kivi haisi palaneelta ja suolaiselta,
kun poimin sen Valkosaaren rannasta.
Mutta nyt haju on kadonnut.

Saan tässä napanheittopelissä vain ykkösiä, joskus kakkosia. En kertaakaan kuutosia. Usein joudun *palaamaan kolme askelta taaksepäin*. Olen yrittänyt ratkaista arvoitusta jo kolmenkymmenen vuoden ajan. Mitä Andrée-retkikunnalle oikein tapahtui Valkosaarella? Peli etenee loputtoman hitaasti, ja joudun uhraamaan sille kaiken ajattelukyyni ja rahani. Sitä seikkaa tämän pelin kannessa ei mainittu. En tiedä, mihin pelin polku johtaa, mutta kuljen silti kohti seuraavaa johtolankaa. Vasta kun käännyin katsomaan taakseeni, näen miten tieni on kulkenut tähän asti, kuinka se on piirtynyt taakseeni selkeänä ja terävänä, jäänsinisenä linjana, joka ei jätä minua koskaan, näen sen ruuhka-ajan metrovaunuissakin. Näen sen koulun aulan heikossa valossa päättäjäisjuhlissa, se seuraa askeleitani yövuorojen aikana sairaalan tyhjiä käytävillä ja kulkee lasteni huoneissa muuttolaatikoiden läpi.

Pääsen pois ainoastaan
menemällä vielä pidemmälle.

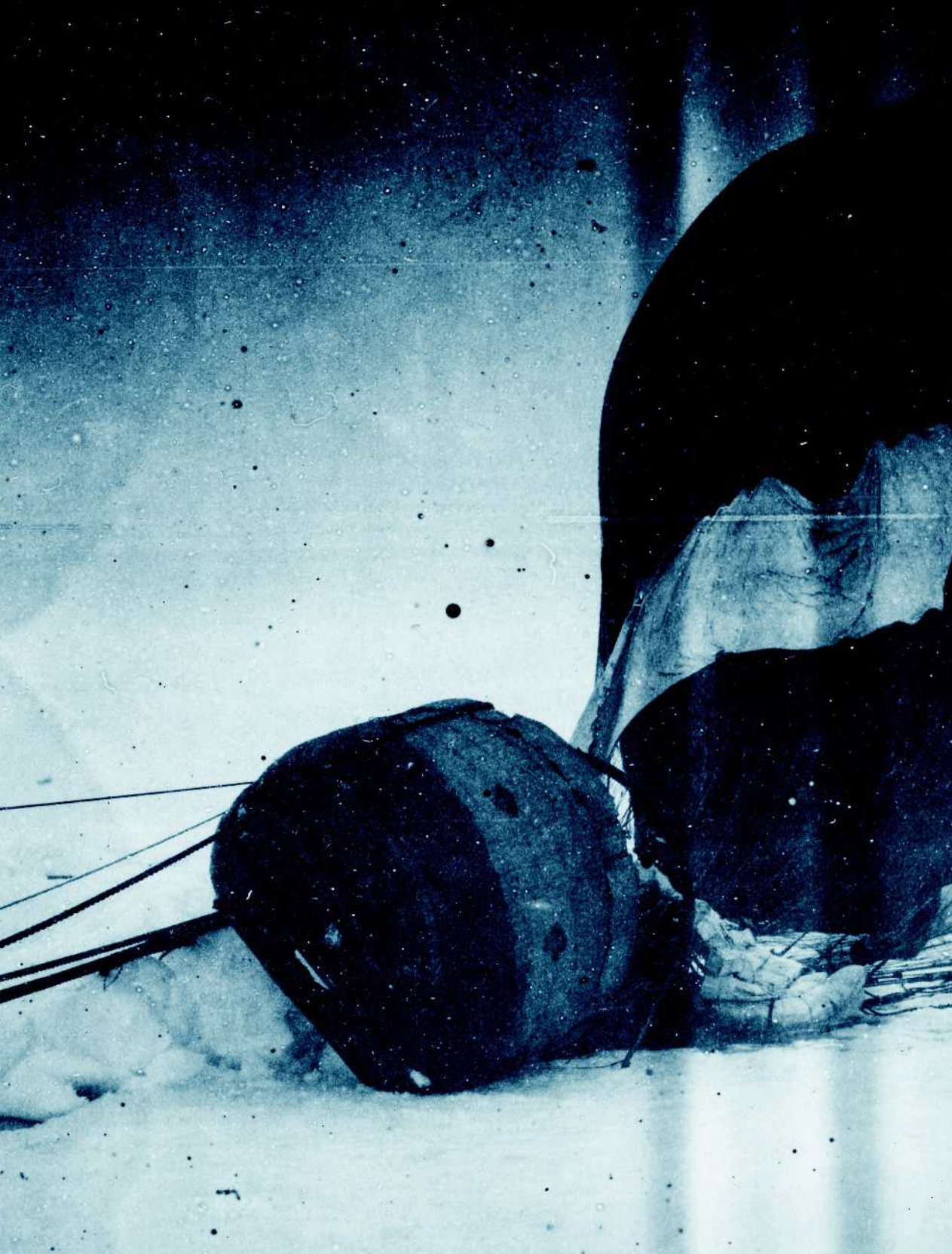
Arvoitus.

**ANDRÉE-RETKIKUNNALLA
KAIKKI MENI PAHASTI
PIELEEN.**

Sunnuntai 11. heinäkuuta 1897. Kello on 13.43. Ilman lämpötila on +4 astetta, lounaasta käy voimakas tuuli. Tanskansaaren tuulisella rannalla Länsimaan pohjoisrannikolla kolme miestä seisoo vetykaasupallon korissa odottaen kiinnitysköysien katkaisemista. Tämän paikan pohjoispuolella kartoissa näkyy vain valkoista. Salomon August Andrée, 42, Nils Strindberg, 24, ja Knut Fränkel, 27, aikovat päästä ensimmäisinä pohjoisnavalle. Tähän mennessä kukaan ei ole onnistunut pystyttämään maansa lippua maapallon pohjoisimpaan pisteeseen. Muut naparetkelijät ovat yrittäneet edetä jäällä suksilla ja koiravaljakolla. Andrée-retkikunta aikoo sen sijaan leijaillla arktisten alueiden yli tyylikkäästi ja mukavasti ajan modernimmalla kulkuvälineellä, kaasupallolla. Andrée on laskeskellut Tukholmassa työpöytänsä ääressä, että matka arktisten alueiden yli kestää korkeintaan kuusi vuorokautta, ja kaasupallo voi pysyä ilmassa ainakin kolmekymmentä vuorokautta. Se on nimetty *Kotkaksi*. Sillä ei ole koskaan tehty testilentoja. Yksikään kaasupallo maailmassa ei ole aiemmin pysynyt ilmassa yli vuorokautta.

Lähtöhetkellä kaikki menee pieleen. Laahusköydet, joita oli tarkoitus vetää jäällä kaasupallon perässä ja tehdä siten pallosta *jossain määrin ohjauskelpoinen*, irtoavat kiinnikkeistään *Kotkan* noustessa ilmaan ja jäävät maahan. Rannalla miehistö odottaa Andréeen avaavan venttiilit ja tekevän hätälaskeutumisen, koska *Kotka* on nyt muuttunut vapaasti ajelehtivaksi vetykaasupalloksi. Mutta *Kotka* katoaa pilvien sekaan, kohti pohjoista.

Ja samalla katoaa Andrée-retkikutakin, 33 vuodeksi. Vuonna 1930 joukko kalastajia soutaa Valkosaaren rantaan hakeakseen sieltä raikasta vettä ja löytää retkikunnan viimeisen leirin jäännökset. Tältä saarelta, joka on yksi Arktiksen syrjäisimmistä, he löytävät retkikunnan jäsenten jäänteet, reet ja rikkoutuneen teltan rippeet. He löytävät myös haudan. Ja filmirullia, joista myöhemmin saadaan kehitetyksi 93 valokuvaa.

Leiristä löydetään myös retkikunnan päiväkirjat. Andrée, Strindberg ja Fränkel eivät koskaan päässeet pohjoisnavalle asti. Oltuaan vain kolme päivää ilmassa vuotava kaasupallo oli käynyt kosteuden ja pakkasen takia niin raskaaksi, että he joutuivat tekemään hätälaskun keskelle arktista ahtojäätä. Kolme miestä keskellä jäistä merta, 480 kilometrin päässä lähtöpaikastaan Tanskansaaresta, alle kolmasosaamatkassa kohti pohjoisnapaa. Kukaan ei tiedä, missä he olivat.

Nyt heidän ainoa mahdollisuutensa selviytyä on yrittää päästä jollekin niistä Länsimaan tai Frans Joosefin maan varikoista, joille on etukäteen tuotu ruokaa ja ammuksia. Vain varikoilta etsintäretkikunta voi löytää heidät. Kaasupallon mukana on kolme rekeä ja pienikokoisen soutuveneen rakennuspaketti. Reet on suunniteltu huonosti, eikä niitä ole tarkoitettu käytettäväksi kuin lyhyisiin mantereella tehtäviin matkoihin. Heidän on otettava kaasupallosta riittävästi varusteita mukaansa selviytyäkseen vaelluksesta jäätikön yli, muttei niin paljon, että rekien vetäminen käy liian raskaaksi. He pakkaavat ja pakkaavat yhä uudelleen. Villapaitoja, sukkia, tuulen nopeuden ja ilman kosteuden mittauslaitteita, neljää erilaista keksilaatua ja sokerikakkuja säilyketölkissä. He ottavat mukaansa myös useita hakuteoksia, Oscar II:n lahjoittamaa portviiniä, valkoisia hirvennahkakäsineitä sekä suuren reikäommelkuvioin ja hapsuin somistetun pöytäliinan.

He alkavat kulkea etelän suuntaan. Korkealta kaasupallosta katsottuna arktinen jää näytti sileältä. Mutta se liikkuukin jatkuvasti virtausten mukana, kohoaa ja halkeilee. Andrée, Strindberg ja Fränkel kiskovat raskaita rekiään jäävuorten, jäälauttojen ja ajojään yli. He raivaavat tiensä hakuilla jäälohkareiden lomitse. Välillä he molskahtavat veteen railoihin, joissa vihreänmustan meren syvyys on useita tuhansia metrejä. He vaeltavat kohti etelää, mutta jää heidän jalkojensa alla liikkuu koko ajan päinvastaiseen suuntaan.

Lokakuun 5. päivänä he onnistuvat rantautumaan Valkosaarelle. Ensimmäistä kertaa kolmeen kuukauteen he seisovat taas kiinteällä maalla. Saari koostuu jäätiköstä ja eteläisimmän osansa pienestä kivikkorannasta. He ymmärtävät, ettei kukaan tule etsimään heitä Valkosaarelta, jota vuonna 1897 ei ole vielä edes merkitty karttoihin. Kaamosaika lähestyy, pitkä, neljä kuukautta jatkuva yö. Heidän on ehdittävä rannalle suojaan ja rakennettava itselleen jonkinlainen maja ennen kuin valo hiipuu kokonaan. Keväällä, kun aurinko ja valo taas palaavat, he voivat jatkaa vaellustaan jään yli lähimmälle varikolle Seitsensaarille, Länsimaan pohjoisrannikolle.

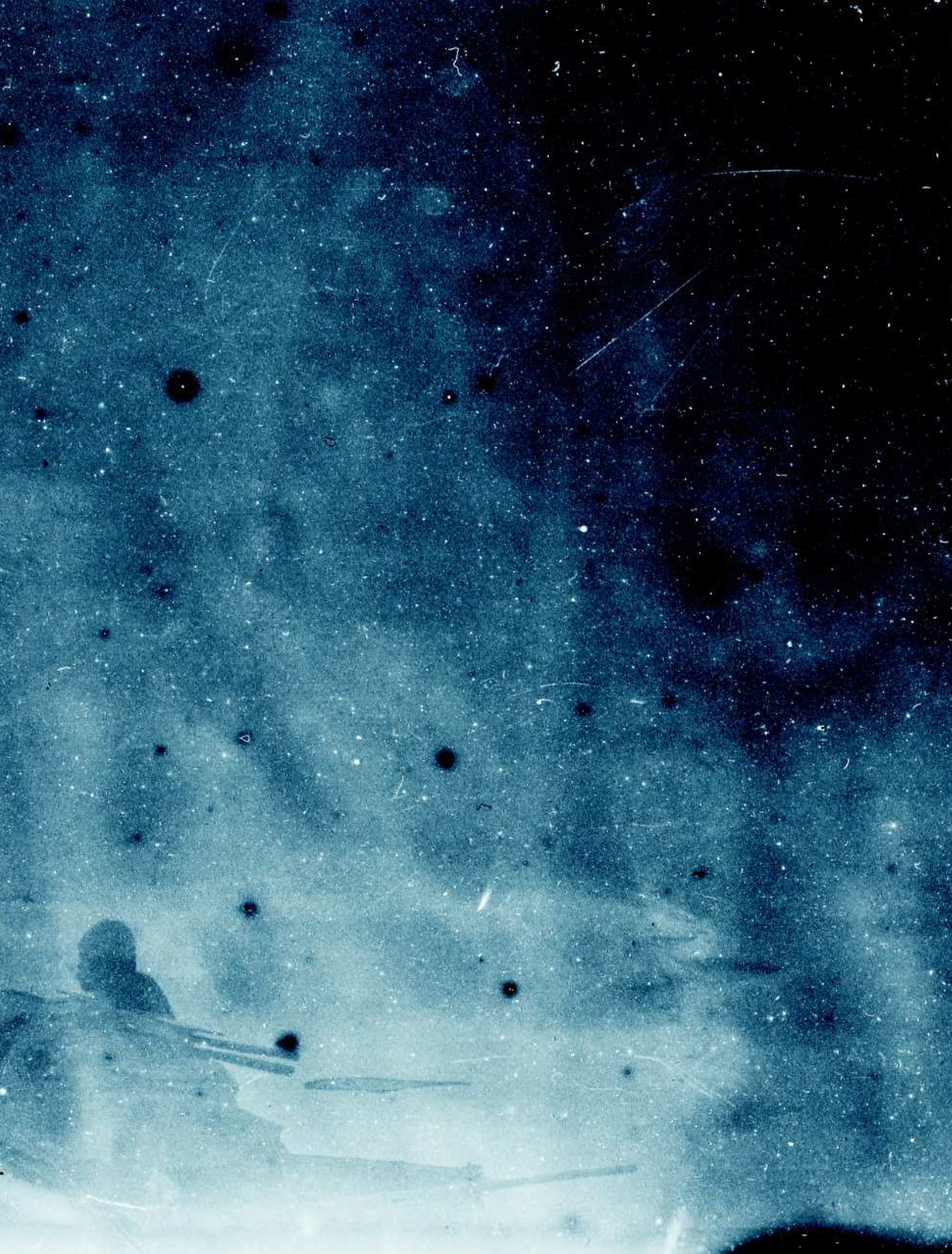
Heillä on edellytykset selviytyä talvesta Valkosaarella. Muonavarat riittävät koko talveksi. Heillä on säilykkeitä ja paloitetua jääkarhun- ja mursunlihaa. Heidän pakkauksistaan löytyy myös teltta, poronnahkainen makuupussi ja useita huopia. Heillä on paljon lämpimiä vaatteita, lääkkeitä, kolme kivääriä ja useita ammuslaatikoita.

Tapahtuu kuitenkin jotain.

He onnistuvat selviytymään 84 päivää ajelehtivalla jäälautalla. Mutta kun he lopulta saavat kiinteää maata jalkojensa alle, kaikki kolme retkikunnan jäsentä menehtyvät yksi toisensa jälkeen, jo ennen kuin ovat edes ehtineet purkaa rekensä. He ovat alkaneet kerätä ajopuita rannalta, mutta eivät ehdi rakentaa niistä majaa. Nils Strindberg on haudattu kallionkoloon. Andrée on tehnyt muistiinpanoja joka päivä matkan alusta lähtien ja kuvaillut yksityiskohtaisesti retkikunnan jokaisen pienen löydöksen. Dokumentoinut tarkasti kepit ja levät. Mitannut sääntillisesti jään paksuutta. Kirjannut tarkasti muistiin ruoanlaittoon käytetyn ajan ja syödyt ruoat. Mutta sitten, oltuaan vasta muutaman päivän Valkosaarella, hän lopettaakin kirjoittamisen kesken sivun. Loppuosa päiväkirjasta on tyhjä.

Mitä Valkosaarella tapahtui? Mikä johti heidän kuolemaansa? Miksi he kuolivat?

Mitä *Naparetki* -kirjan tekeminen minulle opetti

- [x] Andrée-retkikunta on leiriytynyt matalan kallion suojaan, 166 metrin päähän rannasta. Kun leiri 33 vuotta myöhemmin löydetään, eläimet ovat kuljettaneet suuren osan tavaroista ympäriinsä.
- [x] Andrée on kuollut kallionnyppylälle, vierellään kivääri ja taskussaan seitsemän patruunaa. Hänen vieressään on retkikunnan priimuskeitin, kulho, lautanen ja muki. Andréen vaatteiden alta, vyötärön kohdalta, löytyy hänen täyteen kirjoittamansa retkikunnan päiväkirja tiiviiseen pakettiin kääräistynä, jotta se kestäisi lunta ja kosteutta ja säilyisi jälkipolvien luettavaksi.
- [x] Kallion juurelta löydetään teltan riekaleet. Teltan sisällä ovat Fränkelin jäännökset. Hän makaa vasemmalla kyljellään, käsi pään alle taivutettuna. Teltassa on myös kattila, joka on edelleen puolillaan ruoantähteitä.
- [x] Nils Strindbergin ruumis on painunut kallionrakoon 28 metrin päässä leiripaikalta. Hänen jäänteensä on peitetty kivillä. Ainakin yhden henkilön on täytynyt olla vielä elossa Strindbergin kuollessa. Andrée ja Fränkel eivät ole tehneet yhtään merkintää Strindbergin kuolemasta.
- [x] Strindbergin henkilökohtaiset esineet löytyvät Andréen taskuista.
- [x] 12 metrin päässä teltasta on kaatunut ja rikkinäinen soutuvene. Se on kiinnitetty Fränkelin rekeen, ja se on täynnä varusteita. Ylimpänä ovat Strindbergin ja Fränkelin kiväärit. Strindbergin rekeä ei ole purettu. Andréen reki on tyhjä. Hänen säkkinsä, jossa on vaatteita ja henkilökohtaisia tavaroita, on viety telttaan.

- [x] Teltan ovensuussa on retkikunnan lääkelaatikko, joka on suljettu kannella. Laatikko on sidottu kiinni hihnalla. Laatikon sisällä on 26 vierekkäin asetettua lääkeputkiloa. Kolme lääkeputkiloa löydettiin lojumasta maasta, joten ne on kaiki purettu laatikosta retkikunnan jäsenten ollessa vielä elossa: lanoliinia pakkasen aiheuttamiin vammoihin, atropiinia lumisokeuteen sekä morfiinia. Joku Valkosaarella on tarvinnut voimakasta kipulääkettä, morfiinia. Morfiiniputkilo löydettiin Fränkelin vierestä.
- [x] Andréen ja Fränkelin jäännökset ovat viruneet Valkosaarella 33 vuotta suojattomina, mutta Strindbergin ruumista on suojannut puolen metrin paksuinen kivikerros. Hänen vaatteidensa vauriot voidaan sen vuoksi määrittää ajallisesti. Kaikki leiristä löydetty esineet vietiin Grännan museoon. Museon kellarissa säilytetään niitä kaksia pitkiä alushousuja, jotka Strindbergillä oli kuollessaan yllään. Molemmista alushousuista puuttuu oikea lahje, ja kankaan risaisesta reunasta saa sen vaikutelman, että lahje olisi *repeytynyt* pois. Myös Strindbergin takki ja liivi olivat repeytyneet pahasti vasemman olkapään kohdalta. Strindbergin alusvaatteista löytyi riipus. Se on todennäköisesti peräisin kaulaketjusta, josta se on irronnut ja liukunut vaatteiden alle. Löydöt viittaavat siihen, että Nils Strindbergin kuoleman aiheutti jääkarhu.

Fränkel kuolee teltassa, vierellään morfiiniputkilo. Andrée kuolee ylhäällä kallionnyppylällä vierellään retkikunnan päiväkirja. Andrée elää kauemmin kuin Strindberg. Saivatko he myrkytyksen syömästään ruoasta? Jäätyivätkö he kuoliaiksi, vaikka heillä olisi ollut lämpimiä vaatteita? Ottivatko he hengen itseltään myrkyllä? Niin Andréen kuin Fränkelinkaan ruumiin asento ei viittaa siihen, että he olisivat kuolleet jääkarhun hyökkäyksessä.

En tiedä, menehtyivätkö Andrée ja Fränkel samanaikaisesti. En tiedä, kuoliko toinen heistä ensin ja jäikö toinen yksin keskelle kaamosta ja lumimyrskyä yhdelle maailman syrjäisimmistä saarista. Valkosaarelle.